

Eik en Beuk

Door Ton Gordijn

Eiken en beuken staan verspreid door de hele Leidse Hout. Hoe kan ik nu gemakkelijk laten weten welke boom een eik, welke een beuk en welke een andere soort boom is? In de herfst is dat heel gemakkelijk: daar waar eikels liggen betreft het een eik en daar waar beukenootjes liggen een beuk. Voor diegenen die in hun jeugd en later nooit in het bos zijn geweest zijn naast deze tekst eikels (boven) en beukenootjes (onder) afgebeeld.

Maar hoe moet dat in de rest van het jaar?

In de lente en herfst kan je de eik bij voorbeeld herkennen aan het blad. Het blad van de zomereik (ja, er bestaan vele soorten eiken, maar de zomereik is de meest voorkomende eik in de Leidse Hout) is onregelmatig gelobd, met 3 - 7 diepe bochtige insnijdingen en heeft een asymmetrische vorm. Het blad is kaal en heeft zijn grootste breedte boven het midden. De bladsteel is kort (1 - 9 mm); de bladvoet is hartvormig en aan beide zijden oorvormig teruggebogen. Veel moeilijke woorden, maar bij de eikels zien jullie het blad afgebeeld.

De beuk heeft een veel eenvoudiger te omschrijven bladvorm: het is veernervig, licht gegolfd en licht glanzend. Ook hier geldt dat een plaatje zien meer helpt dan alleen tekst. Kijk dus naast deze tekst voor het blad

Hoe moet je de beuk en eik dan in de winter herkennen?

Ik kan dan moeilijk gaan doen en zeggen dat een beuk een gladde grijze schors heeft. Een eik heeft, als die niet te jong is, een diep en onregelmatig gegroefde grijsgroene schors. De bladknoppen van de beuk zijn lang, spits en geschubd, die van de eik zijn kort en stomp, glanzend lichtbruin, meestal kaal, maar erg variabel.

Je kan ook naar het silhouet van de boom kijken. De eik heeft, als hij vrij staat, een brede losse kroon van zware grillig kronkelende takken. De beuk heeft een veel regelmatiger vorm. Maar ... in de Leidse Hout staan bomen zelden vrij.

Voor veel mensen is dat allemaal veel te moeilijk. Ik kan dan natuurlijk ook gewoon vertellen op welke plek in de Leidse Hout eiken en beuken staan, dat is gemakkelijker herkennen. De Leidse Hout kent één lange kaarsrechte laan met aan weerszijden een dubbele rij bomen. Die bomen zijn allemaal zomereiken. Deze laan heet de van Waverenweg, maar er staat helaas geen straatnaambordje.

Binnen de paden rondom de grote wei in de Leidse Hout staan maar heel weinig bomen. Aan de kant van Oegstgeest staat een groepje van 4 bomen, allemaal zomereiken. Aan diezelfde kant staat ook één losse boom, een beuk.

Zo moet dat toch wel lukken om tussen al die bomen eiken en een beuk te vinden.

Wat is nu zo speciaal aan eiken en beuken? Allebei zijn het inheemse soorten bomen die al heel lang in Nederland voorkomen en heel hoog en heel oud kunnen worden. In de Leidse Hout zijn ze geplant in de 30er jaren en herplant na de 2^e Wereldoorlog. De oudste eiken en beuken in de Leidse Hout zijn dus ruim 60 jaar oud. Een beuk kan 200 tot 300 jaar oud worden een eik haalt de 400 jaar wel. Er zijn zelfs berichten over eiken van 700 – 1000 jaar oud.

Gallen

Daarnaast leven op en rond de eiken en beuken van alles. Speciaal de eik, maar zeker ook de beuk, zit vaak vol met gallen. Die gallen worden veroorzaakt door vliegjes, muggen of wespjes. Ze leggen een ei in een knop en dat ei zorgt voor een snelle woekering van knop, blad of vrucht – de gal - waarin het jonge diertje veilig zit en intussen van binnenuit eet van de gal. Als de larve volwassen is knaagt ie een gaatje en verlaat de gal.

Rupsen

Ook zitten de eik en beuk in het voorjaar vol met rupsen. We hebben allemaal wel gehoord van de eikenprocessierups. In het westen van Nederland komt die nog weinig tot niet voor. Ik heb echter wel gelezen dat die Leiderdorp en Voorschoten al bereikt heeft. Als het goed fout gaat met die rups kunnen we niet meer in de Leidse Hout trainen zonder risico op geïrriteerde ogen en luchtwegen.

Paddenstoel

Daarnaast zijn er natuurlijk veel andere be- en omwoners van de eik en beuk. Beide bomen kennen tientallen soorten paddenstoelen die vooral of uitsluitend bij hen voorkomen. Deze paddenstoelen en de beuk en eik zijn van elkaar afhankelijk. De boom zorgt via het bladgroen voor suikers voor de paddenstoel. Die geeft op zijn beurt weer water en mineralen aan de boom. Bovendien beschermen de paddenstoelen de boom tegen ongewenste indringers via de wortels.

Er zijn echter ook paddenstoelen die parasiteren op de boom. Een bekende parasitaire paddenstoel is de Eikhaas. Ondanks de naam is het geen haas, maar heeft wel ongeveer de kleur van een haas, en komt niet alleen op de eik, maar ook op de beuk voor. De Eikhaas groeit altijd aan de voet van een eik of beuk met heel veel paddenstoelen. Ook in de Leidse Hout komt die regelmatig voor. Als je de Eikhaas ziet weet je zeker dat de boom ten dode is opgeschreven. Gelukkig duurt het vaak vele tientallen jaren voor het zover is. Tot dan kunnen we nog genieten van de boom én de hele mooie paddenstoel.

Voedsel voor vogels, eekhoorns en muizen

Er zijn natuurlijk nog veel meer dieren die in of bij de eik en beuk wonen. Vogels eten van de insecten in de bomen, bouwen er nesten. Daarnaast eten die vogels, evenals zwijnen, muizen en herten, vaak ook de eikels en beukenootjes. Iedereen heeft wel de Gaai gezien met een eikel in de snavel om die te verbergen in de grond als wintervoorraad. Niet alleen de Gaai doet dat, maar ook de Zwarte Kraai. Veel van die eikels wordt niet opgegeten in de winter. Daarom kiemen er eiken op de meest vreemde plekken ver van welke eik dan ook. Naast vogels verstoppen ook eekhoorns en muizen eikels als wintervoorraad in de grond. Zij komen minder ver dan de vogels.

Heilige bomen

De beuk was bij de Germanen gewijd aan de oppergod Odin en bij de Romeinen aan hun oppergod Jupiter. Bij de beuk werden vele offers gebracht.

Maar vooral over de eik zijn vele legendes in omloop. Vele oude volken vereerde de eik als heilige boom, zoals bijvoorbeeld de Germanen van Donar de dondergod. Ook andere volken vereerden de eik als heilige boom van hun dondergod. Dat is op zich niet verwonderlijk, want vooral alleenstaande eiken worden vaker dan andere boomsoorten getroffen door de bliksem. Aan de voet van oude heilige eiken vonden bij de Kelten rituele bijeenkomsten plaats (orakelboom van de Druïden!), werden offers gebracht, recht gesproken en doden begraven. Eiken waren vaak bomen van vrede en mochten niet zomaar gekapt worden. Na de kerstening veranderde dat en werden eiken gedemoniseerd. Toch bleef het geloof in Eiken onuitroeibaar en bracht men de boom maar in verband met Maria. Veel Mariakapellen staan bij een eik.

Ik ben niet persé voor de oprichting van een Mariakapel in of bij een Eik in de Leidse Hout of bij de Eiken langs onze atletiekbaan. Wel hoop ik dat jullie je wel tweemaal bedenken voor je een eikel zomaar wegschopt van de baan. Netjes oppakken en wegleggen tussen de struiken is beter, want enige eerbied voor de Eik is wel op zijn plaats!

Ton Gordijn is lid van Leiden Atletiek